

Asia: VN/16546/2022

Itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavien toimenpiteiden selvittäminen

Näkemykset itäisen Suomen elinvoimasta

1. Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen? (mikäli mahdollista perustele esim. tilastotiedoin ja tutkimusten valossa)

Liikenne

Tieliikenteeseen Ukrainan sodalla on useita vaikutuksia.

Saimaan kanavan liikenteen pysähtyminen on lopettanut Saimaan alueen satamien suorat ulkomaankuljetukset. Liikenneväylänä Saimaan kanava on koko itäisen Suomen elinkeinoelämälle merkittävä. Kuljetusmääriä havainnollistaa laskelma, jonka mukaan kanavan liikenteen siirtyessä kokonaan teille, liikkuisi teillä vuosittain 25 tonnin kuormalla 52 500 rekkaa enemmän (noin 23 %) kuin nykyisin. Koska kanavan käyttö ei juuri nyt ole yrityksiä kannalta mahdollista, vakuutusyhtiöiden vakuuttamatta jättämisten vuoksi, on logistiikkakustannukset jo selkeästi nousseet.

Maantiekuljetukset ovat kallistuneet polttoaineiden hinnannousun myötä sitä mukaa, kun kohonneet polttoainekustannukset on pikkuhiljaa saatu siirrettyä kuljetusten hintoihin. Sitä ennen kustannuskehitys rasittaa edelleen erityisesti itäisen Suomen kuljetusyrityksiä ja heikentää niiden kasvu - ja kilpailukykyä.

Aiemmin Venäjältä tuodun raakapuuvirran korvaaminen kotimaisella puulla, lisää painetta myös alemmalle tieverkolle, heikentäen teiden kuntoa entisestään.

Kuljetusalalla polttoaine muodostaa noin 26–30 prosenttia kustannuksista ja maamme tavaraliikenteestä 90 prosenttia kulkee maanteitse, joten sodan vaikutus tiellä kuljetettavaan tavaraliikenteeseen on huomattava. Itäisen Suomen puutteellisen julkisen liikenteen ja yksityisautoilun välttämättömyyden vuoksi polttoaineen hintojen nousu tuntuu voimakkaasti myös yksityishenkilöiden kukkarossa, joka vähentää alueen elinvoimaisuutta.

Polttoainekustannusten kallistuminen vaikuttaa merkittävästi myös työmatkaliikenteeseen. Etelä-Savossa työssäkäyntialueena on koko maakunta ja työmatkat ovat pitkät, joten liikkumisen kallistuminen heikentää entisestään työvoiman saatavuutta ja hankaloittaa työntekijöiden alueellista liikkuvuutta.

Puutteellisen julkisen liikenteen ja pitkien matkojen takia polttoaineen hinnan nousu heikentää siis yritysten kilpailukykyä. Hintojen nousu uhkaa myös heikentää julkisen liikenteen vuorotarjontaa entisestään (raideliikenne, lentoliikenne, linja-autoliikenne).

Etelä-Savon liikenteen kannalta olennaista on:

- tutkia mahdollisen toisen vesireitin mahdollisuuksia Etelä-Savoon, korvaava reitti Saimaan kanavalle
- Alemman tieverkon rahoituksen varmistaminen ja suunnitelmat sen käytöstä pikaisesti
- Itäisen Suomen tunnustaminen erityisen tuen piiriin polttoaine -ja energiakustannusten osalta, yrityksille ja työssäkäyville
- raideliikenteen kehittäminen saavutettavuuden parantamiseksi, matkailu, työmatkaliikenne - ja tavarakuljetukset
- Tietoliikenne yhteyksien toiminnan varmistaminen muuttuvassa maailman tilanteessa

Huoltovarmuus ja energia

Turvallisuusnäkökulma on olennainen osa nyt koettua maariskiä. Suomen kohdalla maariski on kasvanut samaa vauhtia kuin Venäjä on osoittanut aggressiivisuuttaan muita maita kohtaan. Potentiaalinen maariski näkyy Suomessa mm. matkailussa, yritysten sijoittumisessa ja ulkomaisissa sijoituksissa.

Kotimaisen maatalouden rooli huoltovarmuuden ylläpitäjänä on kasvanut, mutta sen kykyä vastata odotuksiin häiritsee voimakkaasti alalla jo ennen Venäjän hyökkäystä vallinnut kannattavuuskriisi. Maataloudessa on lisäksi erityisesti viime aikoina kärsitty tuotantopanosten valtavasta hinnannoususta ja heikosta kannattavuudesta. Etelä-Savossa vaikutukset ovat olleet raskaimpia kotieläin- ja maitotiloille, mikä on jo vaikuttanut tilarakenteeseen ja tilojen määrään.

Aurinko- ja vetyenergian nopea käyttöönotolle on Etelä-Savossa hyvät mahdollisuudet, Mikkeliin suunnitteilla oleva vetylaitos ja sen ympärille mahdollisesti muodostuva muu vetytaloutta hyödyntävä teollisuus ja tuotanto, on mahdollisuus myös Suomen huoltovarmuuden kannalta ja elinvoimatekijä Etelä-Savolle.

Vihreän siirtymän kannalta on järkevämpää Etelä-Savossa pohtia uusia tulevaisuuden potentiaalisia ratkaisuja, esimerkiksi tuulivoiman sijaan, koska tuulivoiman rakentamisedellytykset ovat toistaiseksi olleet Etelä-Savon alueella vähäisiä, johtuen Puolustusvoimien asettamista rajoituksista. Tämän vuoksi maakunnalla on huonommat lähtöasetelmat vihreässä siirtymässä läntisiin maakuntiin verrattuna. Puun merkitys energialähteenä korostune lähivuosina fossiilisten energialähteiden käytöstä luovuttaessa. Lisähaasteita aiheuttanee se, että polttoon perustuva energiantuotantoa suunnitellaan rajoitettavaksi EU-tasolla. On huolehdittava metsien käytön mahdollisuuksista, sekä Suomen lainsäädännön osalta, mutta myös EU:n lainsäädäntöön vaikuttaessa. Etelä-Savolla on vahva potentiaali biopohjaisten polttoaineiden tuotantomaakuntana. Biopolttoaineiden laaja käyttöönotto edellyttää nykyistä huomattavasti vahvempaa TKI-toimintaa ja kysyntää tukevia ratkaisuja.

Rahoitusinstrumentteja on mietittävä Etelä-Savon osalta erikseen, tällä hetkellä sodan vaikutuksesta Venäjään kytkeytyvien kauden 2021–2027 ulkorajayhteistyöohjelmien valmistelu on nyt keskeytetty. Vuoden 2022 EAKR:stä on siirretty 9,5 miljoonaa euroa Interreg Aurora- ja Interreg Central Baltic - ohjelmiin, joiden alueeseen Etelä-Savo ei kuulu.

Rajaohjelmien jäädytys poisti Etelä-Savosta yhden keskeisen aluekehittämisen rahoitusinstrumentin. Interreg -rahoitusinstrumentille on löydettävä Etelä-Savon osalta jokin vastaava rahoitusmahdollisuus, joka mahdollistaa myös kokeilut ja uusien innovaatioiden rahoittamisen laajasti, kansainvälistymiseen yrityksille ja uuden yritystoiminnan kehittämiseen sekä omistajanvaihdoksiin.

Etelä-Savon huoltovarmuuden ja energiatalouden kannalta olennaista on:

- Energiatuotannon -ja teollisuuden mahdollisuudet Etelä-Savossa kartoitettava ja luotava sille selkeä suunnitelma kansallisesti merkittävänä (Vety ja aurinko)
- Itäisen Suomen maatalouden tunnustaminen huoltovarmuustekijänä
- Rahoitusinstrumentit selkeiksi ja uutta elinvoimaa mahdollistaviksi myös Etelä-Savon osalta
- Tutkittava mahdollisuus Ärm -rahoitukselle (Äkillisen rakennemuutoksen -tyyppinen rahoitusmalli itäiseen Suomeen)
- Biopohjaisten (sekä vedyn) polttoaineiden tuotannon mahdolliset uudet innovaatiot testiin Etelä-Savossa.

Elinkeinoelämä

Sota aiheuttaa vajeen venäläisessä ja ukrainalaisessa kausityövoimassa, mikä näkyy etenkin maataloudessa ja kuljetusalalla.

Sota vaikuttaa yritysten omiin ja niiden tilaajilleen toteuttamiin investointeihin siten, että osa suunnitelluista investoinneista lykkääntyy, mutta osa jää toteuttamatta kokonaan esimerkiksi heikkojen tulevaisuuden näkymien ja hintojen kallistumisen vuoksi. Lisäksi komponenttipula hidastaa hankkeiden toteuttamista. Sodan aiheuttamien haasteiden kanssa samanaikaisesti kärsitään osaajapulasta useilla aloilla. Tämä heikentää suoraan yritysten mahdollisuuksia kasvuun ja kilpailukykyyn.

Matkailualalle sodalla on myös ollut vaikutuksia ja matkoja Suomeen on peruttu. Mitä kauempaa Suomea katsotaan, sitä enemmän Venäjän raja näyttäytyy uhkana matkailijoillekin. Venäläisten matkailijoiden tulo Saimaalle on käytännössä loppunut, ja tulevaisuuden näkymät tämän kohderyhmän osalta ovat heikot niin matkailijoiden määrän kuin ostovoimankin suhteen.

Etelä-Savossa matkailuelinkeino on merkittävä työllistäjä (1552 henkilötyövuotta v. 2018). Välitöntä matkailutuloa on ennen koronapandemiaa kertynyt vuosittain 230,5 miljoonaa euroa, joka vastaa

neljän prosentin osuutta kaikkien toimialojen liikevaihdosta. Välillisen matkailutulon vaikutukset harvaan asutun seudun palveluvarustuksen säilymiselle ovat lisäksi merkittävät. Erityisesti maaseutumatkailussa venäläismatkailijoiden vähenemisen ennakoidaan näkyvän.

Maatalous on jo valmiiksi kriisissä ja sota syventää kriisiä entisestään. Toisaalta se on lisännyt puhetta omavaraisuuden kasvattamisesta ja maatalouden kilpailukyvyistä. Selvää on, että alkutuotannon rakennemuutos kiihtyy, kun alan toimijoista osa tippuu kelkasta ja vahvat toimijat lisäävät omaa osuuttaan.

PK-yritysbarometrin mukaan Etelä-Savossa yrityksillä on muuta Suomea huonompi kasvuinto, tämä johtuu mahdollisesti Etelä-Savon yritysraakenteesta, maakunnassa on paljon yksinyrittäjiä, joille esimerkiksi ensimmäisen työntekijän palkkaaminen on suuri kynnyks. Myös osaajapula hankaloittaa yritysten kasvua (Pk-Yritysbarometri, kevät 2022, Suomen Yrittäjät).

Etelä-Savossa on Suomen ikääntynein väestö, tämä aiheuttaa painetta myös yritysten omistajanvaihdosten edistämisen osalta, yritysten kasvun heikkous yhdistettynä omistajanvaihdosten vähäisyyteen, on elinvoimalle erittäin haitallista.

Etelä-Savon kannalta olennaisia asioita elinkeinoelämän osalta on:

- Yrityksien kasvun nostaminen, luottamus talouteen turvattava
- Maatalouden mahdollisuuksien tunnistaminen, matkailu, metsä ja ruoka
- Kotimaanmatkailun mahdollistaminen (julkinen liikenne, polttoainehinnat, turvallisuusilmapiiri)
- Raideliikenteen sekä tiestön käytettävyys, yritykset ja yksityiset
- Osaajapulien ratkaiseminen
- Yritysten omistajanvaihdosten vauhdittaminen itäisessä Suomessa
- Viennin mahdollisuuksien tunnistaminen, vientikanavat kuntoon

2. Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Väyläverkon ja saavutettavuuden kehittäminen

Joukkoliikenteen palvelutaso mahdollistaa itäisen Suomen kilpailukykyisen ja kestävä saavutettavuuden. Kestäviä kuljetus- ja logistiikkapalveluja tarjoavat solmut tuottavat lisäarvoa sekä aluetaloudelle että alueen elinkeinoelämälle.

Toimivat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat uudet liikennepalvelut, monipaikkaisen asumisen ja etätyön.

Perusväylänpidon rahoitus nostettava pysyvästi tasolle, joka mahdollistaa korjausvelan vähentämisen myös elinkeinoelämän kuljetuksille ja matkailuliikenteelle tärkeillä pääväylien ulkopuolisella liikenneverkolla.

Saimaan kanavaa korvaavien, uusien yhteyksien avaaminen Saimaalta Päijänteelle ja Suomenlahdelle on selvitettävä ja nopealla tahdilla myös toteutettava, jotta turvataan logistinen saavutettavuus vesireittejä pitkin.

Savonlinnan ja Mikkelin lentokenttien tulevaisuuden mahdollisuudet on selvitettävä elinvoiman kannalta.

Monipaikkaisuus

Monipaikkaisuus turvaa harvaan asuttujen alueiden kuntien elinvoimaa ja mahdollisuuksia järjestää julkisia palveluita kaikille asukkaille. Monipaikkainen asuminen ja työskentely voi osittain ratkaista osaavan työvoiman saatavuuteen liittyviä haasteita.

Kestävän monipaikkaisuuden edellytyksenä on hyvä tietoliikenneverkko ja monipuolinen julkinen liikenne, vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluverkoston kehittäminen, sosiaalisten verkostojen toimivuus, sekä puhdas ympäristö ja mahdollisuus integroitua yhteisöihin.

Monipaikkaisuus nähdään Etelä-Savossa myös kuntien elinvoiman ylläpitäjänä.

Kehittämisalustat

Elinkeinojen monipuolistaminen kehittämisalustoja tukemalla (metsä-, vesi- ja ruokaosaaminen sekä digitaaliset alustat ja näiden ristiinpölytys)

Itäiseen Suomeen tarvitaan lisää tutkimusta ja kehittämistoimintaa, jotta saadaan riittävää yritysenergiaa sekä houkutelua toimijoita sijoittumaan alueelle ja luomaan uusia liiketoiminta mahdollisuuksia yrityksille. Nykyinen EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Uudistuva ja osaava Suomi ei riittävästi anna mahdollisuuksia älykkään erikoistumisen strategian mukaisiin investointeihin.

3. Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

1. Saavutettavuuden parantaminen

Itäisen Suomen erityispiirteitä huomioivan liikennejärjestelmän laatiminen, suunnitteilla olevien väylähankkeiden nopeutettu toteuttaminen, myös mahdollisten kanavahankkeiden osalta. Nopeimmat vaikutukset voidaan saada aikaan alemman, vähäliikenteisen tieverkon kunnossapitoinvestoinneilla. Etenkin raskas liikenne lisääntyy itäisen Suomen teillä Saimaan kanavan tavaraliikenteen loputtua. Huoltovarmuuden kannalta verkosto on oltava kunnossa.

- Saimaan kanavaan varattujen varojen on kohdennettava itäisen Suomen liikenneinfran parantamiseen, ja esimerkiksi uuden kanavayhteyden suunnitteluun ja osatoteutukseen.
- Junayhteyksien kehittäminen osana joukkoliikennettä siten, että vuorot aidosti palvelevat käyttäjiä mahdollistaen sujuvat matkaketjut. Itäisen Suomen raideliikenteen kehittäminen on myös tärkeä huoltovarmuudelle.
- Tietoliikenne yhteyksien merkitys on korostunut elinvoimaisuuden ja monipaikkaisen asumisen mahdollisuuksien edistäjänä ja on vähintäänkin kyettävä parantamaan alueiden heikkoja matkapuhelin yhteyksiä paremmaksi.

2. Vireä elinkeinoelämä ja riittävä työvoima

Kohdennetut toimet yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi ja yritysten kehittämis- ja investointitukien nykyistä joustavampi käyttö sekä korkeampi tukitaso. Itä-Suomen pitäminen elinvoimaisena ja elävänä on osa maamme huoltovarmuutta.

- Oppisopimuskoulutuksen kehittäminen erityisesti työnantajille kannustavammaksi.
- Koulutusten kehittäminen paremmin vastaamaan kysyntää sekä muun kuin Suomen kielisten tutkintojen ja koulutusten lisääminen koulutustarjonnan lisääminen.
- Sosiaaliturvan uudistus, joka tukee työnvastaanottamista. Työperäisen maahanmuuton lisääminen mm. lupaprosesseja kehittämällä (tukee koko Suomen elinkeinoelämää).
- Omistajanvaihdoshankkeiden edistäminen itäisessä Suomessa, yhteishanke
- Yritysten kasvuinnon nostaminen

3. Monipaikkaisuuden edistäminen

Saimaan alue on otollista seutua monipaikkaisuuden edistämiseksi. Etelä-Savon maakunnassa on noin 50 000 vapaa-ajanasuntoa (vakinaisia asukkaita n. 132 000). Vapaa-ajan asukkaat ovat merkittäviä alueen palveluiden käyttäjiä ja heidän tuomansa henkinen pääoma on merkittävä. Monipaikka-asujat/etätyöntekijät vahvistavat maaseututaajamien palveluverkoston olemassaoloa. Monipaikkaisuus ilmiönä tuli näkyväksi korona-aikana, kun vapaa-ajan asunnon omistajat hyödynsivät kakkosasuntojaan tilapäisinä etätyötukikohtina.

Monipaikkaisuutta voidaan edistää mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- Kuntien rakennuslupaprosesseihin on luotava yhtenäinen malli, vapaa-ajan asuntojen muuttaminen vakituisiksi asuinpaikoiksi
- Kehittää, kunnostaa ja ylläpitää paikallistieverkostoa ja osoittaa määrärahat tähän valtion budjetista
- Alueen laajakaista -ja matkapuhelinverkkoa tulee täydentää parantaa koko alueen kattavaksi
- Mielikuva yhteisestä ja yhtenäisestä Etelä-Savosta, yritykset ja kunnat yhdessä. Esimerkiksi yhteisten maakunnallisten elinvoimapalveluiden kautta

- Monipaikkaisuuden ilmiötä tulee selvittää tutkimuksella, rekisteröinnillä ja tilastoinnilla
- Julkisen liikenteen parantaminen, ja uusien liikenneinnovaatioiden kehittäminen harvaanasutun seudun käyttöön sopiviksi

Lisätietoja: Heidi Loukiainen, aluejohtaja, Etelä-Savon Yrittäjät

Voit jättää kommentit lausuntoon myös liitteenä

[Etelä-Savon Yrittäjät, näkemys itäisen Suomen elinvoimasta.pdf](#)

Loukiainen Heidi
Etelä-Savon Yrittäjät - Heidi Loukiainen